

хобі, духовний пошук, психологічний пошук, захоплення езотерікою, екстрасенсорикою, адикції відносин (любовні, уникнення і сексуальні), спортивна залежність. Адикти усіх згаданих видів залежностей погано адаптуються у соціумі, мають ряд побутових, сімейних проблем, проблеми у навчанні, у відношеннях із батьками, всі вони прагнуть до відходу від реальності.

Ключові слова: адиктивна поведінка, нехімічні адикції, адикт, попередження адиктивної поведінки.

Золотова А. Д. Сущность и содержание нехимических аддикций детей

В статье раскрывается сущность и содержание таких нехимических видов аддикций, как фанатизм, трудоголизм, пищевые аддикции, патологические фантазии, хобби, духовный поиск, психологический поиск, увлечение эзотерикой, экстрасенсорикой, аддикции отношений, спортивная зависимость. Аддикты всех упомянутых видов зависимостей плохо адаптируются в социуме, имеют ряд бытовых, семейных проблем, проблемы в учебе, в отношениях с родителями, все они стремятся к отходу от реальности.

Ключевые слова: аддиктивное поведение, нехимические аддикции, аддикт, предупреждение аддиктивного поведения.

Zolotova A. D. The Meaning and Content of Non-Chemical Addictions of Children

The article covers the meaning and content of such non-chemical types of addictions as fanaticism, work addiction, food addiction, pathological fantasy, hobby, mental search, psychological search, passion for esoterics, extrasensorics, relation addiction, sport addiction. The addicts of all the problems mentioned adapt badly in the society, have a range of social, family, school difficulties, problems in relations with parents, they all strive to escape from the reality.

Key words: addictive behaviour, non-chemical addictions, addict, prevention of addictive behavior.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 37.015.31:316.42

І. А. Ковальчук

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Питання зміни, поліпшення суспільства шляхом направленою виховання молодого покоління, організації оптимальних умов для

реалізації людини в суспільстві хвилює вчених давно. Цей процес сьогодні має назву соціальне виховання. Він актуальний для вивчення й тим, що дозволяє розкрити роль держави в розвитку й формуванні особистості кожної людини як члена суспільства; і тим, що показує важливість самовиховання.

Вивченню процесу соціального виховання присвячено праці вітчизняних (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, Г. Лактіонова, С. Лобанова, О. Мальцева, Л. Міщик, С. Савченко, С. Харченко та ін.) і російських учених (В. Бочарова, М. Галагузова, Л. Мардахаєв, О. Мудрик та ін.). Їх праці стали підґрунтям для нашого дослідження.

Мета статті – розкрити сутність поняття «соціальне виховання»; розглянути соціальне виховання з позиції держави, соціальних інститутів та особистості.

Термін «соціальний» («соціальне») (від лат. *socialis* – суспільний) позначає суспільний, пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві. За своєю суттю соціальне виховання – це цілеспрямована виховна діяльність, пов'язана з життєдіяльністю людей у суспільстві.

«Соціальне виховання слід розглядати як цілеспрямований процес, який сприяє засвоєнню системи соціальних знань, норм і цінностей, соціального досвіду й забезпечує ефективну регуляцію соціальної поведінки молодого покоління. Було б неправильним вважати, що соціальним вихованням, яке характеризується цілеспрямованістю, покликана займатися тільки школа. Активну участь у цьому процесі повинні брати всі соціальні інститути: сім'я, освіта, культура, релігія» [1, с. 20].

Соціальне виховання – це комплексний процес становлення й розвитку особистості за участі й підтримки всіх соціальних інститутів (сім'ї, школи, засобів масової інформації, державних установ, церкви), орієнтованих на передачу новим поколінням суспільних цінностей. Соціальне виховання припускає використання не тільки виховних потенцій суспільства, мікросередовища, але й власного потенціалу особистості. Соціальне виховання припускає навчання, освіту, психологічну підготовку, самовиховання [2, с. 26].

Соціальне виховання не слід розглядати як процес, який здійснюється виключно на користь суспільства й держави. З одного боку, воно покликане регулювати соціальну поведінку людини згідно з прийнятими нормами, з іншого – відособлення в суспільстві. Інакше кажучи, призначення соціального виховання – у забезпеченні гармонії взаємин особистості й суспільства [1, с. 19].

С. Лобанова говорить про те, що соціальне виховання має свою структуру, яка містить наступні структурні компоненти:

1) цілеспрямоване соціальне виховання (соціально-контрольована соціалізація) – цілеспрямований вплив на формування особистості через діяльність різних навчально-виховних установ, спеціально створених для цього;

2) *опосередковане соціальне виховання (відносно направлена соціалізація)* – опосередкований виховний вплив на особистість через систему масових комунікацій, через освітню, культурну, соціальну діяльність державних і недержавних установ, де реалізуються безпосередні взаємозв'язки особистості й суспільства, здійснюється формування особистісної свідомості, її норм і вимог;

3) *середовищне соціальне виховання (стихійна соціалізація)* – стихійний виховний вплив соціального середовища на формування особистості [2, с. 24].

Л. Мардахаєв виокремлює декілька напрямів, що розкривають зміст соціального виховання. Він стверджує, що соціальне виховання необхідно розглядати, по-перше, з позиції держави (суспільства); по-друге, з позиції соціальних інститутів; по-третє, з позиції самої особистості.

З позиції держави й суспільства соціальне виховання розуміється як *громадянське виховання*, направлене на формування гідного громадянина свого суспільства. Під впливом громадянського виховання формується особистість із розвиненим відчуттям патріотизму й активною позицією щодо його здійснення.

Другий напрям, що розкриває зміст соціального виховання з позиції держави можна назвати суспільно-державним, оскільки провідна роль в його реалізації належить державі й школі. Його метою є виховання людини для даного суспільства, виховання соціально активної особистості. «Воно є засобом удосконалення суспільного життя й самої держави. Покращуючи систему виховання молодого покоління, воно забезпечує й відповідну зміну суспільства. Більш культурне й виховане покоління сприяє позитивній зміні суспільства, в якому воно живе. Суспільство прагне до того, щоб діти стояли на вищому ступені культурного розвитку, ніж їх батьки. Кожне нове покоління повинно бути краще попереднього» [3, с. 93]. Згідно з цим напрямом соціальне виховання можна назвати *суспільним*.

Наступний напрям характеризує соціальне виховання як процес *формування людини відповідно до соціального ідеалу*. Його метою є формування нової людини. У цьому вбачається можливість через нове покоління людей сформувати нове суспільство. Основою подібного соціального виховання є ідея про направлений розвиток соціальних сил дитини, формування якісно нової людини відповідно моделі соціального ідеалу і, таким чином, зміни й поліпшення суспільства.

Такий виховний підхід дуже активно використовувався в радянський період. Головним завданням радянського соціального виховання було формувати людей нового типу – будівельників нового суспільства. Подібне виховання мало класовий, партійний характер, ідеалом якого був усесторонній гармонійний розвиток людини. Воно передбачало як направлене виховання молодого покоління, так і перевиховання дорослих людей.

У рамках даного підходу соціальне виховання передбачало

розвиток соціальної активності, «смаку» до соціальної діяльності, духу солідарності, здатності підніматися над особистими, егоїстичними задумами. Громадські інтереси ставилися вище за особисті інтереси.

Соціальне виховання необхідно також розглядати з позиції соціальних інститутів.

«Держава й суспільство визначає вимоги до формування особистості молодого покоління, до вирішення соціальних завдань виховання. Проте безпосередніми вихователями виступають соціальні інститути й сама людина. Саме вони вирішують соціальні завдання формування особистості. Кожен соціальний інститут вирішує загальні (державні), спеціальні й специфічні соціально-виховні завдання» [3, с. 97].

Л. Мардахаєв виокремлює наступні напрями в соціальному вихованні з позиції соціальних інститутів:

офіційно обумовлене – *нормативне виховання*. Кожен соціальний інститут керується законами держави, нормами, правилами й традиціями, що склалися в суспільстві, і готує людей для життя в ньому. Він вирішує соціально-виховні завдання своїми засобами й методами;

соціально обумовлене – *особливе виховання*, що визначається соціальним статусом, призначенням установи, організації. Воно направлене на формування у вихованця того менталітету особистості, який відрізняє її від інших, наповнює соціальною своєрідністю і дозволяє якісно вирішувати професійно важливі, соціальні завдання. Мова йде про формування людей із певним соціальним статусом, соціальним призначенням;

спеціальне – *специфічне* соціальне виховання. Воно властиве конкретній сім'ї, організації, установі. Це виховання по певному соціальному ідеалу, моделі, формування відповідного соціального типу особи. Воно визначається етично-психологічним кліматом, досвідом виховної діяльності, авторитетними особами, що забезпечують виховний процес, установками, принципами, традиціями;

направлене соціальне виховання. Воно припускає виправлення, корекцію соціального виховання, перевиховання.

Направлене соціальне виховання стає необхідним тоді, коли або саме середовище сприяє появі соціальних відхилень, або воно стимулює відхід вихованця на вулицю, визначаючи характер його соціального формування. Направлене соціальне виховання – це діяльність спеціальних державних установ по перевихованню (виправленню) результатів вуличного й сімейного виховання.

Такий підхід у соціальному вихованні можна назвати соціально контрольована соціалізація, що здійснюється в спеціально створених виховних організаціях.

«Направлена соціально-виховна діяльність має місце й у випадках, коли мова йде про категорії дітей, підлітків з особливими потребами. Мається на увазі направлене соціальне виховання людини з урахуванням його особистісно-соціальних проблем, можливостей і відповідно до

соціальних потреб середовища його життєдіяльності» [3, с. 99].

Соціальне виховання з позиції особистості припускає *самовиховання, самовдосконалення*. Воно визначається результатом попереднього соціального виховання людини й характерний для підлітка, молоді людини на етапі соціального вибору й практичної діяльності по його досягненню. Звідси виникає необхідність за допомогою соціального виховання в школі й сім'ї перетворити дитину з об'єкта в суб'єкт соціального самовиховання.

Соціальний вибір хлопця, дівчини багато в чому залежить від результату їх попереднього соціального виховання. Саме тому провідна роль в ньому повинна належати державі, яка здійснює його через інститути освіти й сім'ї. Все те, що впливає на молоду людину, має не приватний, а державний характер. Даний факт диктує необхідність турботи держави про джерела соціальної дії на підростаюче покоління [3, с. 91 – 102].

Представлена стаття не претендує на всебічний розгляд проблеми, дослідження якої потребує подальшої наукової діяльності.

Список використаної літератури

- 1. Мальцева О. І.** Теорія та історія соціального виховання: навч.-метод. посіб.: у 2-х ч. / О. І. Мальцева – Луганськ, 2012. – Ч. 1. – 151 с.
- 2. Лобанова С. І.** Сучасні підходи до визначення сутності поняття «соціальне виховання» / С. І. Лобанова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – № 3. – С. 19 – 27.
- 3. Мардахасєв Л. В.** Соціальна педагогіка: Курс лекцій / Під ред. В. І. Беляєва. – М. : Академія, 2002. – 256 с.

Ковальчук І. А. Сутність і зміст соціального виховання

У статті розкривається суть поняття „соціальне виховання”, розглядається соціальне виховання з позиції держави, соціальних інститутів і особистості. З позиції держави соціальне виховання розуміється як громадянське виховання, суспільне виховання, формування людини відповідно до соціального ідеалу. З позиції соціальних інститутів виокремлюється офіційно обумовлене, соціально обумовлене, спеціальне й направлене соціальне виховання. З позиції особистості соціальне виховання припускає самовиховання.

Ключові слова: соціальне виховання, соціалізація, громадянське виховання, суспільне виховання, самовиховання.

Ковальчук И. А. Сущность и содержание социального воспитания

В статье раскрывается сущность понятия «социальное воспитание», рассматривается социальное воспитание с позиции государства, социальных институтов и личности. С позиции государства социальное воспитание понимается как гражданское воспитание, общественное воспитание, формирование человека в соответствии с социальным идеалом. С позиции социальных институтов выделяется официально

обусловленное, социально обусловленное, специальное и направленное социальное воспитание. С позиции личности социальное воспитание предполагает самовоспитание.

Ключевые слова: социальное воспитание, социализация, гражданское воспитание, общественное воспитание, самовоспитание.

Kovalchuk I. A. Essence and maintenance of social education

Essence of concept «Social education», social education is examined from position of the state, social institutes and personality are opens up in the article. From position of the state social education is understood as civil education, public education, forming of man in accordance with a social ideal. From position of social institutes the social education officially conditioned, socially conditioned, special and directed is selected. From position of personality social education is supposed by a self-education.

Key words: social education, socialization, civil education, public education, self-education.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 316.477:172

Н. П. Краснова

ЕТИЧНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ДІЛОВИХ ВІДНОСИН

Об'єктом етики ділового спілкування є реально існуюча практика у всій множині ділових відношень й зв'язків. У реаліях сьогодення ділові відношення завжди тісно пов'язані з різноманітними видами професійної предметної діяльності людей, і їхня реалізація проходить у вигляді комунікативних та інтерактивних зв'язків. У діловій практиці здійснюється також реалізація різноманітних технік та технологій ділового спілкування, котрі можуть сприяти підвищенню ефективності ділової взаємодії. Розвиваючись на основі цих технологій та різноманітних форм ділового спілкування, ділова практика сприяє розвитку об'єктивної бази етики ділового спілкування.

Проблеми етики ділового спілкування не є новою у науковій літературі. Етику ділових відношень розглядали Р. Ботавіна, Л. Венчер, Ю. Палеха; етикет та етику ділового спілкування досліджували І. Афанасьєв, І. Мальханова, Д. Ягер; питанням культури ділового спілкування присвятили свої праці І. Браїм, В. Здоровенко, Ф. Снелл; аспекти професійної етики досліджували А. Леонт'єв, В. Лавриненко, А. Панфілова.